

К л а с и к а у к р а ї н с ь к о ї л і т е р а т у р и

Федькович О. Ю.

ПОЕЗІЇ

“Відкрита книга”

2012

Ф е д ь к о в и ч

О с и п - Ю р і й А д а л ь б е р т о в и ч

1834 – 1888

ЗМІСТ

Баркарола
Дезертир
Лук'ян Кобилиця
Нива
Пречиста дію, радуйся, Маріє!
Рекрут
Русь
Сестра
Шельвах
У Вероні
Україна

БАРКАРОЛА

Сонце заходить, лідо леліє,
У сріблі луни лагуна мріє,
А гондоліре, кращій Аполла,
Пустився барков долів на море...

«О, де ж ти правиш? О, де гадаєш?
Дожів чертоги чого минаєш?»
«Що мені дожі? що їх коруна?
Поуз Ріальти - там моя дума!»

«О сеніора, чи ти не чуєш?
Чи вбогим Марком уже гордуєш?
Ах, сли гордуєш, то хоть спогляни,
Як вірний Марко в море потане!»

Аж тут втворюєсь стиха віконце,
А в нім являєсь красна, як сонце:

«О саго тіо! Де ж так барився?
Чи не на зорю де задивився?»

«О не, мадонна! Зорі сяли,
Доки у твої не заглядали,
У твої очі, кращі від зорі,
Кращі жемчуга, глибші дна моря».

Місяць заходить, море леліє,
Порожнов барков по фалях віє...
Де ж молод Марко, що нехав барку?
Чи в сеніори, чи на дні моря?..

До 1876 р.

ДЕЗЕРТИР

Ой сів же він при столику,
При світлі думав,
Писаннячко дрібнесеньке,
А він го читав.

Писаннячко дрібнесеньке,
Листочок - як сніг;
Склонив же він головоньку
К столові на ріг.

«Ой ненечка старенькая
Ми пише в одно,
Що там зима тяженькая,
А їй студено;

Нема, нема єї кому

Врубати дрівець,
Бо їй синок один в дому,-
Цісарський стрілець»

І схопився, як полемінь,
Полетів, як птах,
А вітер з ним не йде вдогінь,
Бо годі му так;

Бо він летить до матоньки
Старої домів,
Дрівець єї врубатоньки,
Би хатку нагрів.

ЛУК'ЯН КОБИЛИЦЯ

Було колись в Буковині -
Добре було жити.
Не знали ми, що то біда
Та що то тужити.
При кобзині зійшла днина,
При скрипочці нічка;
А вона собі молоденька,
Як у траві чічка.
У батенька у Стефана,
В Волощини неньки
Пробувала. Не спиняли,-
Що багло серденько,
Що хотіла, те й робила:
Гуляти - гуляла,
А хотіла рано встати,
То рано вставала.
А хотіла попіспати

В шовкових перинах,
То ненечка старенькая
На пальцях ходила,
Журилася, молилася,
Двері підливала...
На острішку в'ють голуби,
Вона їх вмовляла:
«Не гудіте, голубочки,
На побитій хаті,
Не будіте мою дочку
В тисовій кімнаті,
Бо я знаю, коли маю
Донечку будити...»
Не плач, серце Буковино!
Що ж мусиш робити,
Коли така уже доля
Твоя на сім світі...
Батько помер, неньку вбили,
А сироти-діти
Розібрали добрі люде
Нібито за своє:
Одну турчин, другу москаль,
Тебе, серце моє
Буковино, на аркані
Повів німець з Відня
В свою глуху Німеччину,
Головонько бідна!
Та й запродав ляшкам-панкам
У другу неволю...
Буковино, серце моє,
Лишенько з тобою!
Шумить, летить наш Черемуш
Кровавий у море.

А могили берегами
Чорніють, як гори:
Кого ляхи замучили,
Кого утопили,
А хто не ждав, поки втопя,
Сам скочив у хвилю.
Сумно зарув наш Сокільський,
Голосить Сучава:
«Сини мої нещасливі,
Нащо ваша слава,
Нащо думка козацькая,
Батьківська воля,
Коли усі погинете
У ляцькій неволі!..
Сперли ліси, сперли пашу,
Дров ні хворостини,
Ваші жінки, ваші діти
Від студені гинуть.
А з-під вас ся поточили
Кровавії ріки -
Сини мої, сини мої,
Пропали навіки!
Навіки-сте запродані
У панську неволю,
А нікому уступитись
За праведну волю».
Уступався Юрій Гінда -
Нема го на світі;
Уступався Поколія -
Пішов в землю жити.
Обізвався Кобилиця:
«Гори мої сині,
Або я вас вирятую,

Або за вас згину!»

Стоїть місяць серед неба,
Нікому не світить;
Русалоньки не виходять
На берег ся гріти;
Тільки сови посідали
Собі на коморі,
Та хтозна-що межи собов
Потихо говоря.
Може, собі нагадують,
Як колись-то було
На волоській Буковині?
Було, та минуло!
А може, вни говорили
Про руські соколи:
Чи муть вни ще гнізда вити
На тім Довгім полі?
Святий знає,- я не знаю...
Сердечко щось мліє...
Ходім ліпше подивитись,
Що в Плоскім ся діє.
Сидить Лук'ян кінець стола,
На руки схилився;
Сидять кругом депутати ,
Кождий зажурился.
Вернулися сеї ночі
Від цісаря з Відні,-
І там нема порадоньки
Головоньці бідній...
Цісар сидить на стільчику
Та в картах ся грає,
А ті гори буковинські

Нехай пропадають!..

Нехай пропадають, нехай погибають!
Коби таки вигиб увесь руський рід!
Так німці си нишком у Відні гадають
Та риють великий, великий нам гріб.
Копайте, панове! Копайте, здорові!
Хто яму копає, собі їй копає.
Не тому могила, кому їй зробили,
А тому, кого в ню відтак поховають.

А ми підем з топірцями
В зелену діброву,
Та витешем домовину
Велику, кедрову,
Та пішлемо до цісаря
В німецьку столицю...
А самі ся подивимо,
Що наш Кобилиця
Молоденький поробляє,
Та що його гості
Депутати собі діють
В хаті на помості?

Скочив Лук'ян із-за стола:
«А сором-бо, браття,
А сором-бо журитися
У гуцульській хаті!
Наші батьки не журились,
Та й нам ще не конче
Журитися! Наша правда
Велика, як сонце!..
Ми не платим цісарщину,

Щоб німці з-за того
Справляли нам кайданнячко
На руки, на ноги.
Ми не даєм до прийому
Сини наші бідні,
Щоби цісар бенкетував
За них собі в Відні.
Не так, браття депутати!
Він цісар для того,
Аби правду святу беріг,
Як бога святого,
Аби нарід ущасливить,
А не закопати!
Ану, хлопці, ану живо
Коня осідлати
Мені мого вороного!
Що буде, те й буде,
А я їду в Угорщину
До міста до Буди.
Угре волю добувають,
Поможуть і нашу.
А ви стада воронії
Женіте на пашу.
А як прийдуть з Угорщини
Від мене вам вісті...
Тоді треба, пани-браття,
На коники сісти...
А де тепер наш Черемуш
Глибокий ся точить,
Там мусить кров поточитись,
Панове-молодці!
А тепер ми з карим стадом
В зелені діброви!

Поки верну з Угорщини,
Бувайте здорові!»

НИВА

Доки маю світом нудить,
Доки маю люде гудить,
Доки маю дождити,
Заки Галич зможе встати?
Ліпше сам я рано встану,
А сповівшись щиро богу,
Займу плуги круторогі,
Зорю гори та й долину,
Зорю свою Буковину,
Як наш Тарас, як мій тато
Научив мене орати;
І віру, любов, надію
Буковинов скрізь посію.

Виростай же, руський боже,
Пшеницю, як лаву!
Хай зародить моя низа
На співацьку славу,
Хай в'яжеться колос в колос
Від верха до долу,
Хай сіється, Буковинов
Правда, віра, воля!
А я піду - як палата,
Так і бідна хата,
Піду руськов Українов
Женчиків збирати.
Жніть, вжинайтесь, женці мої,
Та й дякуйте богу,

Що поміг нам жито жати
На своєму полі.
Що не підем зажинати,
Мов крепак мізерний,
У чужий край, чужі люде,
На коробку зерна.
Вже не будем, женці мої!
Безсмертний наш Батько
Научив нас свою землю
Питому орати.

* * *

Тепер уже знаєм...
Жніть, вжинайтесь, женці мої,
А я заспіваю.

А я заспіваю по руському краю,
Щоб було далеко, далеко мя чути;
Від Чорної гори до Дніпра-Дунаю
Розсипся ми, пісне, барвінком та рутов!
Най руські молодці затичуть кресаню,
Най руські дівчата вінки собі шиють,
Най люде не кажуть, що ми безталанні,
Най сльози кроваві личко нам не миють...
Розсипся ми, пісне, як сонечко літі,
Хай наші кроваві навіки обсушить...
Розсипся, розбийся, як грім по рокиті,
Хай шваркіт німецький нас більше не глушить.

Розсипся же, пісне моя,
Та й не схаменися!
Де попадеш руське серце,
Отам пригорнися!

Як той голуб до голубки
На новім острішку,
Пригортайся, пісне моя!

ПРЕЧИСТА ДІО, РАДУЙСЯ, МАРІЄ!

У синє море сонце ясне тоне,
І своє світло, ніби кров, червоне,
По всій країні доокола сіє;
А там зозульку в гаю десь чувати,
А там дзвіночок став селом кувати,
Там в борі вітер листям шелевіє:
Пречиста діво, радуйся, Маріє...

Пречиста діво, радуйся, Маріє!
Он молод жовняр ліг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві, -
Розстрілен нині; бо самий не вміє...
Камраття яму темну му вкопали
І на спочинок бідного в ню склали;
Уже не скаже, як дзвінок запіє:
«Пречиста діво, радуйся, Маріє...»

Пречиста діво, радуйся, Маріє!
Під плотом сіла удовиця-мати,
До себе тулить бідне сиротяти
І плаче ревне, серденько їй мліє, -
Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов - більше не підносить;
Зірниці плачуть, а дзвінок німіє...
Пречиста діво, радуйся, Маріє.

Пречиста діво, радуйся, Маріє!

Там онде блудить сплакана дитина
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо не їло, душечка му мліє, -
І хоче в хату бідня навернути,
Господар псами тровить єго, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки ліє...
Пречиста діво, радуйся, Маріє.

Пречиста діво, радуйся, Маріє,
Бо я не можу... Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на світі, ах, тутки ся діє;
Да як до гробу зложать моє тіло,
Де темно, тісно, студено, зотліло,
Де нич не плаче, де усе німіє,-
Пречиста діво, радуйся, Маріє!

[1861]

РЕКРУТ

Стояв же він на шельваху
В цісарськiм дворi,
Вмивався він, втирався він,
Як гусь по водi;
Умився він да сльозами,
Нiхто го не чув,
Стулився він на багнетi,
На хвильку заснув.

Ой спить же він на багнетi
В цісарськiм дворi,
Та й сниться му, що ходить десь

По синій горі,
Та й кучері зачісує,
Та й кучері в'є...
Чом ненька ми не писує,
Ци вна ще жиє?

Ой рада би-м, мій синоньку,
Листок написати,
Насипали могилоньку,
Не можу я встати;
Не можу я, соколоньку,
Глибоко на дні,
Насипали на рученьки
Сирої землі.

І був би він в царськiм дворі
Багато ще снів,
Гукнув-бо дзвін на Стефані,
А він ся збудив;
Утер собі і личенько,
Утер си і гвер...
Кров точиться по мармурі,
А жовняр умер.

(1862)

РУСЬ

По «Mignon» Гете

Ци знаєш, де країна тая мила,
Де явір ріс і де калина цвила,
Де Дністер грав, де Галич иечаліє,

Де руський край, де руське серце мліє?
Чи знаєш де, чи знаєш, моя доле? -
Туда, туда піду з тобов, соколе.

Чи знаєш, де там Лєвова палата,
А в їй мурах вибивана кімната,
Де образи по стінах золочені.
«Де Лев наш, де?» - питають, засмучені.
Чи знаєш де, чи знаєш, моя доле? -
Туда, туда піду з тобов, соколе.

Чи знаєш, де ті сині наші гори,
Де Черемшу де буйного ізвори,
Де рутин цвіт з барвінком зеленіє,
Де божий дух на землю з неба віє?
Чи знаєш де, чи знаєш, моя доле? -
Туда, туда підемо, мій соколе.

СЕСТРА

Ні зозуля в лузі затужила,
Ні пташина в тузі голосила,
То сестричка лист писала,
На сторону посилала,
Та й до брата слезно промовляла:

«Брате милий, брате соколоньку,
Ти-сь покинув сестру сиротоньку,
А я ходжу, накликаю,
Як зозуленька в темнім гаю:
Верни, верни з далекого краю!»

«Сестро моя, сестро моя руто,

Як я можу до тебе вернути?
Через ліси темнесенькі,
Через ріки бистресенькі,
Через степи рівні, рівнесенькі?»

«Гаєм-гаєм, лебедем Дунаєм,
А степами бистрим горностаєм,
А на моє подвіренько
Пади бистрим соколеньком,
А голубом на моє серденько».

Ой летів я сім день та й годину,
Прилетів я до сестри в гостину,
Прилетів я та й гукаю,
А сестрички не видаю,
Ах, відай я сестри вже не маю.

«Сестро ж моя, лелієнько біла,
Уповіж ми, де ти ся поділа?»
«В гаю, брате, в гаю, в гаю,
Під могилов пробуваю,
Все о тобі розмовоньку маю».

(1862)

ШЕЛЬВАХ

Ой та нікому так, нікому,
а як жовняру молодому
у кабатинці, у ремінню
Ходити шельвах по камінню,
Ой та по зимнім, зимнесенькім
У кабатиню тонесенькім.

Ой ходить шельвах по морозі,
А камінь тріснув на підлозі;
Ой камінь тріснув, жовняр свиснув,
До себе ціпко гвер притиснув,
Та й білі руки ломле, гріє,
Що аж му серце в грудях мліє...
Ой серце моє крем'яное,
Чому не тріснеш й ти надвоє?
Укрився місяць зороньками,
Заплакав жовняр сльозоньками;
Заплакав жовняр сині очі,
А під ногами сніг скрегоче.
А жовняр ноги підймає,
До місяченька промовляє:
«Ти, місяченьку, перекрою,
Не дай ти, боже, долю мою!»

У ВЕРОНІ

У Вероні, гей, на брамі кам'яній,
Там стояли три жовняри молоді;
Як стояли, так стояли, говорили:
Бодай би ся ясні мури розвалили!
Не так мури кам'янії, як ті брами,-
Заплакала стара ненька сльозоньками.

Не плач, мати, не плач моя, не журися,
Маю ж бо я що убрати, подивися:
Маю кабат, маю зброю, в чім ходити,
Тече кровця річеньками, є що пити.
Не так пити-пропивати, як гуляти,-
Чисте поле романове, моя мати.

Ходить жовняр молоденький на патрулі,
Аж там летя, підлітають три соколи.
Ой соколи, ой бистрії, де бували?
В чистім полі романовім попасали;
Попасали білі руки, чорні очі,
А все тото буковинські парубочі.

(1861)

УКРАЇНА

Україно, Запороже, годі вас забути,
Ах, бо мило тамки жити, мило тамки бути,
Де ті трави шовковії славні степи криють,
Де ся квіти поза квіти в зимних росах миють,
Де стада ржуть, де соколи, де вірли співають,
З буйним вітром у заліжку козаки літають.

Хто ж то може знов забути могили, кургани,
Де козацтво українське, славні отамани
Свою славу сном провадять, славов серце гріють,
А ті думи богатирські так-то гарно піють,
Що аж тут ся відзивають, що аж тут їх чути, -
Україно, Запороже, можна вас забути?

Онде грає жвавий хлопець у торбан весело;
Онде дівча йде по воду, думку йкусь завело;
Там сопілка приграває, ніби соловіє,
Що там в гаю калиновім піє все та піє;
А там бджілка златокрила думно си співає,
Обмучилась медівницев, ледве що вертає.

Он колишесь тихий Дніпер: вечір - він дрімає,

А по синій єго фалі човенце плаває,
В ньо си сіло гарне дівча, красне, як малина,
А хороший кермаченько ляг їй на коліна,

Обзирає сороківці, що в коралі в'яжуть,
А потому, а потому... Далі вже не скажу;
А хоть рад би-м і сказати, але наші милі
Вже пропали в синій мряці, що Дніпер укрила.

Далі видко білий хутор, пасіки, ставочок,
Знов байрак там яворовий, вишневий садочок,
А в садочку мила хатка; тамки на порозі
Сіло дівча русокосе - ах, які ж там нозі! -
Та й іголков тонесеньков шиє в хустку квіти:
«Де ти бавиш, біловусе, де, мій ясний світе?»

Тихо, тихо, любе дівча, - видиш он сокола?
А дівчина - чорні очі - глипла доокола:
«То не сокіл, то мій милий вороним літає!»
Та й схопилась красавичка, ліску відчиняє.
А сокіл вже на подвір'ї, дівчину любить;
Вна го хоче посварити - годі, бо цілує.

Глянь там далі на прикмету: думаш, там соколи!
Ні, там славні чумаченьки возя з Криму соли.
От, дивися, вже і стали, вже й воли пустили,
Вже і ватра запалена, вже ся розложили.
Той готовить ситу кашу, ті вози знов мажуть,
Хлопці шумки заспівали, старші казку кажуть.

Далі, далі - онде небо багром рум'яніє;
Слухай добре, як-то мило десь дзвіночок піє
То в тій церкві там, за лісом, з дев'ятьма верхами -

Всі покриті срібнов бляхов, злотними хрестами,-
А священник-старець ходить по святій контині,
Молить слави Запорожу, щастя Україні.